

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

Överklagande av en hovrättsdom – synnerligen grovt vapenbrott

Klagande

Riksåklagaren
Box 5553
114 85 Stockholm

Motparter

1. AB

Ombud och offentlig försvarare:
Advokaten LF

2. RT

Ombud och offentlig försvarare:
Advokaten SB

3. MA

Ombud och offentlig försvarare:
Advokaten UK

Saken

Synnerligen grovt vapenbrott

Överklagade avgörandet

Svea hovrätts dom den 2 juni 2017 i mål B 3434-17

Yrkande

Jag yrkar att Högsta domstolen, med ändring av hovrättens dom, dömer AB, RT och MA för synnerligen grovt vapenbrott enligt 9 kap. 1 a § andra stycket vapenlagen (1996:67) och skärper påföljden för dem.

Frågan i målet

Den fråga som enligt min uppfattning är av intresse ur prejudikatsynpunkt är om det vapenbrott som AB, RT och MA har begått bör bedömas som synnerligen grovt vapenbrott.

Bakgrund

AB, RT och MA är genom hovrättens dom dömda för grovt vapenbrott för att den 15 januari 2017 i Vårby Gård och i Bromma tillsammans och i samförstånd uppsåtligen ha innehaft fem helautomatiska automatkarbiner, fem magasin innehållande totalt 99 skarpa patroner samt ytterligare 280 skarpa patroner utan att ha rätt till det.

Åtalet avser synnerligen grovt vapenbrott. Det görs gällande att brottet ska bedömas som grovt eftersom innehavet avsett fem vapen med tillhörande magasin och ammunition, vapnen är av särskilt farlig beskaffenhet och då vapnen har innehafts på allmän plats.

Tingsrätten fann att brottet skulle rubriceras som synnerligen grovt vapenbrott. Tingsrätten anförde följande i fråga om rubricering.

De har tillsammans och i samförstånd uppsåtligen innehaft dessa föremål på allmän plats såsom anges i gärningsbeskrivningen. Vapnen har varit av särskilt farlig beskaffenhet. Innehavet har avsett fem automatkarbiner, vilket får anses som ett stort antal vapen i vapenlagens mening.

Enligt tingsrätten motsvarade straffvärdet fängelse i tre år. Tingsrätten bestämde påföljden för AB och RT (som var 19 år när de begick brottet) till fängelse i två år och för MA (som var 17 år när han begick brottet) till slutna ungdomsvård i åtta månader.

Sedan de tilltalade överklagat tingsrättens dom ändrade hovrätten tingsrättens dom bl.a. på så sätt att gärningen rubricerades som grovt vapenbrott.

I fråga om rubriceringen anförde hovrätten bl.a. följande.

I det nu aktuella fallet har det handlat om fem helautomatiska automatkarbiner jämte magasin och skarpa patroner. Enligt hovrätten är antalet vapen inte så stort att enbart den omständigheten medför att brottet ska bedömas som synnerligen grovt (jfr t.ex. Göta hovrätts dom 2016-08-08 i mål B 1677-16 och Hovrätten för Västra Sveriges dom 2015-04-22 i mål B 1684-15). Det förhållandet att magasin och skarpladdade patroner också anträffats vid tillfället ändrar inte den bedömningen.

En försvårande omständighet i målet är emellertid att vapnen med tillhörande skarp ammunition har lastats in i en bil på allmän plats och transporterats

genom staden, vilket i sig måste anses vara riskfyllt. Det har dock inte kommit fram något som talar för att det har funnits en betydande risk för att vapnen skulle komma till användning vid tillfället. Åklagaren har inte heller i hovrätten uttryckligen gjort gällande att vapnen varit avsedda att användas i vissa kriminella kretsar även om så säkert varit fallet.

En annan försvårande omständighet är att det rör sig om vapen av särskilt farlig beskaffenhet, militära vapen som saknat legala användningsområden. Vapnen har också varit kompletta och, enligt AE (handläggare vid Nationellt Forensiskt Centrum) som undersökt vapnen, har de varit funktionsdugliga. Vid vapenundersökningen har dock kommit fram att tre av vapnen haft betydande rostangrepp i piporna, vilket skulle kunna resultera i s.k. pipsprängning. AE har också uppgett att hon inte skulle våga skjuta automateld med dessa tre vapen på grund av rostangreppen.

Det finns alltså några försvårande omständigheter i målet men också förhållanden som talar för att brottet inte når upp till gränsen för brottet synnerligen grovt vapenbrott. Enligt vad som redogjorts för ovan om syftet med införandet av detta brott synes lagstiftaren nämligen ha avsett än allvarligare gärningar. Vid en samlad bedömning av omständigheterna anser hovrätten därför att brottet ska rubriceras som grovt vapenbrott.

Enligt hovrätten motsvarade straffvärdet för brottet fängelse i två år och sex månader. Hovrätten bestämde påföljden för AB och RT till fängelse i ett år och åtta månader och för MA till slutna ungdomsvård i sex månader.

Grunderna för mitt överklagande

Den rättsliga regleringen

Straffbestämmelser om vapenbrott finns i vapenlagen (1996:67). Den som uppsåtligen innehar ett skjutvapen utan att ha rätt till det eller överlåter eller lånar ut ett skjutvapen till någon som inte har rätt att inneha vapnet döms för *vapenbrott* till fängelse i högst två år (9 kap. 1 § första stycket vapenlagen).

Om gärningen har begåtts av oaktsamhet eller om brottet är ringa, döms till böter eller fängelse i högst sex månader (9 kap. 1 § andra stycket vapenlagen).

Om brottet är grovt döms för *grovt vapenbrott* till fängelse i lägst ett och högst fyra år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om 1) vapnet har innehafts på allmän plats eller på en annan plats där människor brukar samlas eller har samlats eller i ett fordon på en sådan plats, 2) vapnet har varit av särskilt farlig beskaffenhet, 3) innehavet, överlåtelsen eller utlåningen har avsett flera vapen eller 4) gärningen annars har varit av särskilt farlig art. (9 kap. 1 a § första stycket vapenlagen.)

Vid bedömningen av om ett vapen varit av särskilt farlig beskaffenhet bör, enligt lagens förarbeten, främst vapnets eldkraft vägas in. Hur stor eldkraft ett vapen har beror på flera faktorer. Såväl vapnets patronkapacitet, dvs. antalet patroner vapnet kan laddas med, som projektilernas typ och energi bör beaktas. I förarbetena anges som exempel på vapen som regelmässigt bör anses som särskilt farliga vissa vapen av militär karaktär som exempelvis automatgevär, kulspruta, pansarskott och grovkalibriga gevär avsedda för militärt prickskytte. Halvautomatiska gevär och halvautomatiska versioner av kulsprutepistoler med hög patronkapacitet samt pistoler och revolverar som är avsedda för särskilt kraftfulla patroner bör också bedömas som särskilt farliga. (Prop. 2011/12:109 s. 43.)

Att innehavet, överlåtelsen eller utlåningen har avsett flera vapen innebär, enligt lagens förarbeten, att gärningen ska ha omfattat minst två vapen. Hur många vapen som krävs för att brottet ska bedömas som grovt beror på omständigheterna i det enskilda fallet. Rör det sig om skjutvapen som närmast är att jämföra med vapen av särskilt farlig beskaffenhet i andra punkten, bör, enligt förarbetena, redan innehav av två vapen föranleda att brottet bedöms som grovt vapenbrott. (Prop. 2011/12:109 s. 43.)

Om brottet är synnerligen grovt döms för *synnerligen grovt vapenbrott* till fängelse i lägst tre och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är synnerligen grovt ska det särskilt beaktas om innehavet, överlåtelsen eller

utlåningen har avsett ett stort antal vapen. (9 kap. 1 a § andra stycket vapenlagen.)

Bestämmelserna om grovt vapenbrott och synnerligen grovt vapenbrott fick sina nuvarande lydelse den 1 september 2014. Då höjdes straffminimum för grovt vapenbrott från fängelse i sex månader till fängelse i ett år samt infördes den särskilda brottstypen synnerligen grovt vapenbrott. Vidare gjordes vissa ändringar beträffande de omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om brottet är grovt. Reformen ger uttryck för en skärpt syn på vapenbrott som ska återspeglas i brottets struktur och straffskala. Bakgrunden härtill anges vara bl.a. att en förändring när det gäller den brottsliga användningen av skjutvapen kunnat skönjas, att det finns tecken på att personer som tillhör kriminella gäng har tillgång till skjutvapen i större utsträckning än tidigare samt att benägenheten att använda vapen verkar ha ökat (prop. 2013/14:226 s. 33 f.).

I förarbetena framhålls att syftet med att höja straffmaximum för grovt vapenbrott till fängelse i sex år är att skapa större utrymme att vid straffmätningen beakta allvaret hos vapenbrott som rör ett stort antal vapen samt att det därför i första hand är den omständigheten att ett brott har avsett ett stort antal vapen som bör motivera att straffet mäts ut i den del av straffskalan som överstiger dåvarande straffmaximum för grovt vapenbrott om fängelse i fyra år. Vidare anges i förarbetena att även i den del av straffskalan där den synnerligen grova graden överlappar den grova graden, vid straffvärden i intervallet fängelse i tre till och med fyra år, det främst är det förhållandet att brottet har avsett ett stort antal vapen som bör vara av betydelse för kvalificering av brottet som synnerligen grovt. Regeringen poängterade dock att samtliga relevanta omständigheter på vanligt sätt ska tas med i bedömningen, vilket innebär att det kan förekomma fall då det finns skäl att kvalificera ett brott som synnerligen grovt även om det avser ett mindre antal vapen. (Prop. 2013/14:226 s. 42.)

I författningskommentaren anges vidare följande (a. prop. s. 48).

För att ett vapenbrott ska vara synnerligen grovt bör det som utgångspunkt krävas att gärningen har avsett ett stort antal vapen. Det anges inte vilket antal vapen det ska röra sig om, eftersom även andra försvårande omständigheter bör vägas in i bedömningen. Ju farligare vapen det är fråga om, eller ju mer försvårande omständigheterna i övrigt är, desto färre vapen bör krävas. De omständigheter som anges i första stycket bör vara av särskild betydelse för bedömningen, men en helhetsbedömning måste göras där alla relevanta omständigheter ska beaktas.

Min bedömning

Kriminaliseringen av innehav av illegala vapen syftar ytterst till att förbygga den skada vapen kan orsaka. Som synnerligen grovt brott bör bedömas främst

befattning med skjutvapen som typiskt sett innebär en risk för att vapnen kommer till användning vid allvarliga våldsbrott.

Frågan om ett vapenbrott ska bedömas som synnerligen grovt ska avgöras med beaktande av samtliga relevanta omständigheter vid brottet. Av särskild betydelse är om det varit fråga om ett stort antal vapen, men också de omständigheter som anges i 9 kap. 1 a § första stycket vapenlagen har betydelse. Enligt min bedömning är av betydelse i rubriceringsfrågan i detta fall framför allt att det varit fråga om ett stort antal vapen, eller i vart fall flera vapen, att vapnen varit av särskilt farlig beskaffenhet och att dessa innehafts i ett fordon på allmän plats.

Ett automatvapen är ett skjutvapen som laddar om automatiskt varje gång ett skott avfyras och som kan avfyra mer än ett skott med ett tryck på avtryckaren (se 17 kap. vapenförordningen [1996:70]). En automatkarbin är ett större helautomatiskt vapen som normalt avger automateld, dvs. avlossar skott så länge avtryckaren hålls inne och det finns patroner i magasinet. Automatkarbiner har en skottvidd på 100–400 meter. Automatkarbiner är utvecklade för militära och paramilitära ändamål. De fem helautomatiska automatkarbinerna i målet är tillverkade som tjänstevapen för krigsmakten och polisen i forna Jugoslavien. De har en magasinkapacitet på 30 patroner och en konstruktiv skotthastighet av 600–650 skott per minut. Med en tillsats är det möjligt att avfyra granater med vapnet. Vapnen har kaliber 7,62 x 39 mm (7,62 Kalasjnikov med flera beteckningar), är av fabrikat Zastava och tillverkade under slutet av 1980-talet i Jugoslavien. Anslagsenergin för en kula utskjuten ur en patron med kulvikten 9,72 gram och hastigheten 656 m/s är 2091 Joule, vilket är mer än fyra gånger så mycket som motsvarande värde för polisens tjänstevapen. (Se av åklagaren åberopat utlåtande av AE vid Nationellt forensiskt centrum av den 10 februari 2017 och Handbok Vapen och vapenbrott Kalibertabell – vapentyper – ammunition – termer, utgiven av Utvecklingscentrum Malmö vid Åklagarmyndigheten Februari 2006.)

Samtliga fem automatkarbiner har av Nationellt forensiskt centrum bedömts som funktionsdugliga. På grund av de grova rostangreppen i vapnens pipor bedömdes de inte ha använts i närtid. Två av vapnen har provskjutits i halv- och helautomatläge och fungerade utan anmärkning. Tre av vapnen var kraftigt rostangripna (inuti och utanpå pipan), varför risk för pipsprängning förelåg. Beträffande ett av dessa vapen avbröts vidare provskjutning av säkerhetsskäl då kulorna skadades av rostangreppet i pipan. Beträffande de två andra vapnen genomfördes provskjutning av säkerhetsskäl med patroner som tömts på krut och kula (s.k. störtade patroner). Av vittnet AE uppgifter vid förhandlingen i tingsrätten framgår dock att relativt enkla åtgärder hade kunnat vidtas för att behandla rostangreppen och i viss mån förbättra vapnens kondition.

De tilltalade har i en bil på allmän plats innehaft fem funktionsdugliga helautomatiska automatkarbiner, fem magasin innehållande 99 skarpa patroner och 280 skarpa patroner. Dessa fem skjutvapen är att bedöma som vapen av särskilt farlig beskaffenhet, också med beaktande av att tre av dem var rostangripna. Eftersom till vapnen passande ammunition fanns i nära anslutning till vapnen hade dessa mycket snabbt kunnat göras skjutklara. Enligt min uppfattning är det uppenbart att vapnen, som helt saknat legalt användningsområde för de tilltalade, varit avsedda att användas i brottslig verksamhet. Med beaktande av samtliga omständigheter vid brottet men med särskilt beaktande av det stora antalet mycket farliga vapen som tillsammans med ett stort antal skarpa patroner innehafts av de tilltalade i ett fordon på allmän plats anser jag att vapenbrottet bör bedömas som så farligt att det finns skäl att kvalificera det som ett synnerligen grovt vapenbrott. Det torde vara bl.a. fall som det förevarande som av lagstiftaren ansetts motivera införandet av det synnerligen grova brottet och därmed en skärpt straffskala för särskilt allvarliga vapenbrott.

Minimistrafvet för synnerligen grovt vapenbrott är fängelse i tre år. Jag delar tingsrättens bedömning i påföljdsfrågan och anser att påföljden, med hänsyn till de tilltalades ungdom, för AB och RT bör bestämmas till fängelse i två år och för MA till sluten ungdomsvård i åtta månader.

Skälen för prövningstillstånd

Enligt 54 kap. 10 § första stycket 1 rättegångsbalken får prövningstillstånd meddelas om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens). För att bevilja prövning enligt denna punkt krävs alltså att ett avgörande av Högsta domstolen blir av generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar (Peter Fitger, Rättegångsbalken, s. 54:26).

Mål om grovt vapenbrott och synnerligen grovt vapenbrott är relativt vanligt förekommande hos åklagare och i domstol.

Den särskilda brottstypen synnerligen grovt vapenbrott infördes den 1 september 2014 i 9 kap. 1 a § andra stycket vapenlagen för att skapa större utrymme för att beakta allvaret hos vapenbrott som rör ett stort antal vapen (prop. 2013/14:226). Som ett särskilt skäl för att bedöma ett vapenbrott som synnerligen grovt angavs att det varit fråga om ett stort antal vapen. Samtidigt anges i förarbetena att också andra omständigheter bör vägas in i bedömningen, särskilt de omständigheter som anges i paragrafens första stycke, samt att ju farligare vapen det är fråga om, eller ju mer försvårande omständigheterna i övrigt är, desto färre vapen bör krävas för att brottet ska bedömas som synnerligen grovt (a. prop. s. 48).

Högsta domstolen har hittills inte prövat något fall som gäller gränsdragningen mellan det grova och det synnerliga grova vapenbrottet. Osäkerhet kan skönjas i praxis när det gäller hur många vapen av särskilt farlig beskaffenhet som bör kvalificera brottet som synnerligen grovt och vilken betydelse andra försvårande omständigheter ska tillmätas (jfr t.ex. Göta hovrätts dom den 8 augusti 2016 i mål B 1677-16 och Hovrätten för Västra Sveriges dom den 22 april 2015 i mål B 1684-15). Att osäkerhet råder om hur de kvalificerande omständigheterna ska tolkas och tillämpas illustreras också i detta mål där tingsrätten och hovrätten på samma underlag har kommit till skilda slutsatser i rubriceringsfrågan.

I samband med arbetet med Åklagarmyndighetens verksamhetsplan tas årligen fram en sammanställning över rättsfrågor som har bedömts som intressanta att få pröva i Högsta domstolen. Denna lista över prioriterade prejudikatfrågor tas fram av riksåklagaren i samverkan med utvecklingscentrumen och Ekobrottsmyndigheten. I 2017 års lista har under rubriken ”Områden där praxis saknas” angivits att vägledande uttalanden behövs om gränsdragningen mellan grovt vapenbrott och synnerligen grovt vapenbrott samt när det gäller straffmätning.

Det ovan anförda talar enligt min bedömning för att en prövning av överklagandet skulle bidra till klargöranden och preciseringar av rättsläget när det gäller frågan om gränsdragningen mellan grovt vapenbrott och synnerligen grovt vapenbrott.

Regeringen har i början av juni remitterat promemorian Ds 2017:24 Skjutvapen och explosiva varor – Skärpta straff för de grova brotten. I promemorian föreslås bl.a. att minimistraffet för synnerligen grovt vapenbrott höjs från fängelse i tre år till fängelse i fyra år. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2018. Någon ändring i kvalifikationsgrunderna för grovt vapenbrott eller synnerligen grovt vapenbrott föreslås emellertid inte och i promemorian anges att ändringen av straffskalorna inte är avsedd att påverka gränsdragningen mellan de olika gradindelningarna av vapenbrott, utan endast att höja straffnivån för de grövre formerna av vapenbrott generellt (Ds 2017:24 s. 44). Ett genomförande av förslagen i promemorian skulle således inte innebära att ett avgörande av Högsta domstolen i detta mål skulle riskera att snabbt förlora i aktualitet.

Sammanfattningsvis skulle en prövning av överklagandet vara av stor vikt för ledning av rättstillämpningen.

Jag delar hovrättens bedömning när det gäller vad som är utrett i målet. Prövningstillståndet kan därför begränsas till att avse hur brottet, utifrån vad hovrätten funnit styrkt, ska bedömas samt vilken påföljd som bör ådömas de tilltalade.

Bevisuppgift m.m.

Preliminärt åberopas som bevisning vittnesförhör med AE, handläggare vid Nationellt forensiskt centrum; fotografier av i beslag tagna väskor, automatkarbiner, magasin och patroner (förundersökningsprotokollet s. 85-93) samt protokoll Vapenundersökning, Nationellt forensiskt centrum 10 februari 2017 (förundersökningsprotokollet s. 102-112). Den muntliga bevisningen kan förebringas genom uppspelning av ljud- och bildupptagningen vid tingsrätten. Enlig min bedömning bör målet kunna avgöras utan huvudförhandling.

Anders Perklev

Hedvig Trost

Kopia till:

Utvecklingscentrum Stockholm
Västerorts åklagarkammare i Stockholm (AM-6071-17)
Kammaråklagaren Alexandra Bittner